

Møte torsdag den 20. november kl. 18

President: A s m u n d K r i s t o f f e r s e n

D a g s o r d e n (nr. 7):

1. Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven (ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten) (Innst. O. nr. 15 (2003-2004), jf. Ot.prp. nr. 96 (2002-2003))
2. Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven (utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse mv.) (Innst. O. nr. 18 (2003-2004), jf. Ot.prp. nr. 98 (2002-2003))
3. Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (ankesum) (Innst. O. nr. 6 (2003-2004), jf. Ot.prp. nr. 99 (2002-2003))
4. Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. (gjennomføring av direktiv 2000/35/EF av 29. juni 2000 om kamp mot forseinka betaling i handelshøve) (Innst. O. nr. 5 (2003-2004), jf. Ot.prp. nr. 3 (2003-2004))
5. Referat

S a k n r . 1

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven (ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten) (Innst. O. nr. 15 (2003-2004), jf. Ot.prp. nr. 96 (2002-2003))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke blir gitt anledning til replikker etter de enkelte innlegg, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Dette anses vedtatt.

Knut Storberget (A) (ordfører for saken): Det lovvedtak som Odelstinget er invitert til å fatte i kveld, er et veldig viktig lovvedtak. Som saksordfører har jeg lyst til å gi både Justisdepartementet, Regjeringa og ikke minst komiteen honnør for det arbeidet som er gjort i forbindelse med dette lovforslaget. Det kan man jo gjerne si ofte er en runde man tar når man føler at man har samlet seg om viktige prinsipper. Det er det for så vidt også i denne saken, men den har ett tilleggsmoment, og det er at vi klarer å vedta et nytt etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten, i stor grad enstemmig, og hvor man fra komiteens hold er enig om hva slags linjer og hva slags føringer som skal ligge til grunn for det hele. Det er

viktig, ikke bare ut fra at man har hatt en grei prosess rundt det, men det er også viktig i forhold til det som er hovedhensynet bak lovendringsforslaget og behovet for lovendring.

Det bringer meg over på det første hovedpunktet i forhold til det som begrunner den lovsaken vi står overfor i dag. Det er først og fremst at man har behov for å øke tiltilen til det organet som skal etterforske anklager om straffbare forhold utøvd av politi og påtalemyndighet. Med dette lovforslaget vil det nok ikke bli noen særlig endring i forhold til hvor mange saker av denne art som henlegges. Vi vet at det er et særdeles høyt antall saker, over 90 pst. av sakene som gjelder anmeldelse mot politi og påtalemyndighet, som henlegges. Det som har vært problemet, har jo vært at en slik høy henleggelsesprosent utfordrer oss til å ha en ordening som i stor grad er sikret høy legitimitet ute i befolkningen. Jeg tror ikke at henleggelsesprosenten vil endre seg noe særlig, men med denne nye ordningen tror jeg man har gjort de nødvendige grep. Den prosessen som har vært her i Stortinget så langt, vil også bidra til at denne ordningen i stor grad vil få tilslutning fra det brede flertall, ikke bare partipolitisk, men den bør også ha det ute i befolkningen.

Hvorfor er det slik at dette er viktig? Jo, for oss som mener at vi er avhengige av et sterkt og handlekraftig politi, et politi som også i framtida vil bli invitert til å ta i bruk antakelig nye metoder, og som mange mennesker opplever som et politi som har forholdsvis store tvangshjemler å bruke, og som ved enkelte anledninger også er nødt til å bruke disse tvangshjemlene, er det desto viktigere, for å sikre en effektiv polititjeneste, at man har et effektivt kontrollorgan. Et kontrollorgans effektivitet måles faktisk på flere måter enn ved å se utelukkende på oppklaringsprosent og hvordan det ligger an med henleggelser. Der kommer spørsmålet om folkets tillit inn. Den følelsen som mange har hatt av at det har vært et system som har etterforsket systemet, personer som nærmest har etterforsket seg sjøl, har ikke bidratt til å styrke tilliten til den etterforskninga som er gjort av det eksisterende SEFO.

Med de grep som er foretatt, det etter min mening grundige arbeid som også er foretatt i Justisdepartementet, og de føringer som nå er lagt av justiskomiteen, har vi sikret at man får et sterkt, sentralt og landsdekkende etterforskningsorgan for disse politisakene. Man har etter min mening også sikret at man har fått den nødvendige uavhengigheten som dette arbeidet fordrer. Man har også sikret at utøvende myndighet i dette landet, Regjeringa, har tilstrekkelige fullmakter, som man har i de fleste saker, til å utvikle denne etterforskningsenheten slik Regjeringa finner det hensiktsmessig, særlig i forhold til hvordan man ønsker å organisere eventuelle kontorer lokalt og regionalt.

Så vil jeg bare si til slutt: Når det gjelder spørsmålet om klagebehandling, er det slik at 30 pst. av de henvendelser som kommer inn til SEFO i dag, er å betrakte som rene klager. Her har komiteen påpekt at man ønsker seg større grad av grundighet, og at man ønsker seg en ordening hvor man i hvert fall ser for seg at man kan sluse ut

det som er rene klager, til en effektiv og grundig klagebehandling, og vi imøteser Regjeringas forslag rundt dette.

Sigvald Oppebøen Hansen hadde her teke over presidentplassen.

Linda Cathrine Hofstad (H): Ved behandlingen av Ot.prp. nr. 96 er vi fra regjeringspartienes side veldig glad for at vi har hatt en så god prosess i komiteen, og vi er veldig fornøyd med resultatet i en så viktig sak. Jeg må også få lov til å si at saksordfører her har gjort et veldig godt arbeid.

Den nye organiseringen av kontrollen med politiets og påtalemyndighetens tjenesteutøvelse var nå nødvendig, og jeg er glad for at en enstemmig komite står bak opprettelsen av et nytt sentralt organ som skal ha ansvaret for etterforskningen av anmeldelser av ansatte i politiet og hos påtalemyndigheten.

Politiet arbeider innenfor alle samfunnslag, med ulike etniske grupper og på ulike steder i landet. De er tildelt kompliserte og mangfoldige oppgaver, og det stilles store forventninger og krav til de tjenestene som ytes. Politiets arbeid skal derfor alltid være i henhold til gjeldende regler. Politiet har i dag stor tillit i befolkningen, og slik må det også være i framtiden. Det at politiet nå har fått nye eller utvidede metoder, og ikke minst nye maktmidler, gjør også at den endringen som Odelstinget skal vedta nå i kveld, betyr at vi kan være enda sikrere på at når politiets arbeid etterforskes, gjøres det av uavhengige og under tillitskapende forhold. Derfor er det helt nødvendig at vi i dag foretar denne endringen, fordi det den siste tiden har kommet en del innvendinger mot kvaliteten av og tilliten til det etterforskningsarbeidet som gjøres av SEFO.

Dette forslaget innebærer altså at det opprettes et sentralt organ med regionale kontorer. I tillegg til opprettelse av det sentrale organet med heltidsansatte er jeg glad for at det er blitt flertall for at det blir etablert regionale kontorer. Det er veldig positivt at Regjeringen får mulighet til å vurdere hvor det er mest hensiktsmessig å etablere kontorer, på bakgrunn av hvor det statistisk sett er flest saker, og på bakgrunn av hvilke typer saker det er.

Disse regionale enhetene må gjøres helt uavhengige av arbeidet i politi og påtalemyndighet. Den sentrale enheten og de eventuelle regionale kontorene vil til sammen kunne nå målet om en effektiv, uavhengig og tillitvekkende kontroll med tjenesteutøvelsen. Høyre mener at det er veldig viktig at Spesialenheten for politisaker gis påtalekompetanse for alle saker der statsadvokaten i dag har påtalekompetanse. Det er helt naturlig at påtalekompetansen tillegges lederen av det sentrale organet, der lederen har juridisk bakgrunn.

For å sikre en rettssikker og ensartet behandling av de klagene som kommer mot ansatte i politi eller påtalemyndighet, er det behov for en annen ordning. Det kan være klager som gjelder annet enn lovbrudd, f.eks. urettmessig opptreden fra politiets side. Denne klageadgangen er viktig for å bevare tilliten til etaten, og det er også viktig at de som klager, får en uhildet behandling av slike saker. For Høyre og Regjeringen er det avgjørende at vi

får en klagebehandling som gjør det lettere å behandle klager på tjenesteutøvelsen, og også å reagere dersom overtramp har funnet sted.

Folk som føler seg dårlig behandlet, må ha mulighet til å gå et sted med sin kritikk. Derfor er politimestrenes arbeidsgiveransvar veldig viktig. Det er de som best kan følge opp de kritikkverdige forhold, og jeg ber derfor Regjeringen ta hensyn til det når de kommer tilbake til spørsmålet om klageordning når det gjelder kritikkverdige forhold, som vi på et senere tidspunkt skal ta stilling til i Stortinget.

Høyre ønsker seg en ordning som i utgangspunktet gjør terskelen lav for den som klager, og dersom det er hold i klagen, bør det selvfølgelig få konsekvenser for de ansatte i politiet og påtalemyndigheten.

Jan Arild Ellingsen (FrP): Som andre har vært inne på før i kveld, handler denne saken i all hovedsak om tillit. Den handler om enkeltborgere, den handler om offentlige etater, og den handler om storting og regjering og alle oss som er en del av samfunnet, vår tillit til politiet og politiets samfunnsrolle.

Som andre også har vært inne på før, står politiet i en særstilling i forhold til å kunne utøve makt og å påse at vedtatte regler og lovverk overholdes. Således står de i en særstilling. Denne retten har de, og den skal de ha. Samtidig må man ha et rammeverktøy som gjør at de som ikke overholder spillereglene, har mulighet til å bli sett i kortene og om nødvendig få den straff de har fortjent. Det er altså overordnet i alle sammenhenger at tillit ligger i bunnen, tvers igjennom systemet.

Det å klage på politiet tror jeg nok mange kan oppleve som svært vanskelig. Nettopp fordi politiet har den rollen de har, føles nok barrieren for å kunne gripe inn og få gjort noe, veldig vanskelig. Det er heller ikke nødvendigvis slik at politiet er noe verre enn andre, tvert imot, håper jeg. Samtidig har det vært en forholdsvis stor andel saker hvor politiet har vært anmeldt for ulike forhold. Som min kjære kollega representanten Hofstad var inne på i stad, vil det være slik at man må ha mulighet til å gå inn i dette og kontrollere det. Da må vi ha et system som sikrer det. En uhildethet er nødt til å være til stede. Hvis ikke kommer vi ikke videre. Intensjonen med dette forslaget er å skape større tillit.

Den nye ordningen vil rendyrke muligheten for kontroll og etterforskning av politifolk som er under mistanke for å ha gjort noe. Det er helt avgjørende at systemet framstår som uhildet. Selv om det at det er mange henleggelse, som representanten Storberget var inne på, på ingen måte betyr at politifolk er verre enn andre, må det være slik at systemet er tillitvekkende og stabilt.

For vår del har vi i Fremskrittspartiet et avvikende syn på ett punkt her. Det går på at vi ønsker oss en landsdekkende enhet som betjener hele landet. Vi har således gått imot den regionale forankringen som det øvrige flertallet har gått inn for. Vi mener at den beste måten å sikre et enhetlig ansvar på er å ha ett landsdekkende organ. Vi tror at med en gang man sprer det, har man også mulighet for avvik i forhold til hvordan man oppfatter at ting

skal gjøres, og man pulveriserer også deler av tjenesterekken og muligheten for utydighet i det. Derfor har vi sagt at vi ønsker en landsdekkende enhet, og jeg tar opp Fremskrittspartiets forslag med det samme.

Klageordningen, som Regjeringen skal komme tilbake til, er vel antakelig på sett og vis det viktigste i dette. Det oppfatter i hvert fall jeg at er det som skal sluse klagen fra vanlige folk inn i systemet. Da vil det være flere muligheter. Det kan være at man rett og slett finner klagen grunnløs, vil jeg tro. Det kan være at klagen er av et slikt kaliber at det blir et arbeidsgiveransvar, og den håndteres på det viset, eller at man ser at alvorlighetsgraden er av en slik karakter at man må videre inn og etterforske saken. Det betyr iallfall, slik som jeg ser det, at man dekker opp de fleste av eventualitetene som er til stede. Det er jo det som er styrken med alt dette, nemlig at vi skal unngå enhver form for mistillit til politiet. Det har vi ikke råd til.

Presidenten: Representanten Jan Arild Ellingsen har teke opp det forslaget han refererte til.

Inga Marte Thorkildsen (SV): Jeg skal ikke bruke veldig lang tid.

Jeg slutter meg til alt som er sagt fra saksordførers side og fra flere her, bl.a. Linda Hofstad, om hva som er flertallsinnstillinga. SV er veldig glad for at vi nå kommer til å få en endring som gjør at vi forhåpentligvis vil få bedre tillit til hvordan straffbare forhold håndteres framover.

Det jeg ønsker å fokusere litt på, er klagebehandling. Jeg oppfatter det slik at det er noe av det aller, aller viktigste som kommer til å skje framover, fordi mye av den mistilliten som har vært mot dagens SEFO, nok har sin grunn i at veldig mange klager på kritikkverdige, men ikke straffbare, forhold. Derfor har disse sakene blitt henlagt. Fra SVs side tror vi at det vil være fornuftig å legge klagebehandlingen til den nye Spesialenheten, og at man klager både på kritikkverdige og på straffbare forhold til ett sted. Jeg tror i hvert fall foreløpig at det vil være fornuftig, rett og slett fordi publikum vil ha problemer med å skille mellom hva som er et kritikkverdig forhold, og hva som er et straffbart forhold. Jeg tror at hvis vi skal klare å opprette en bedre tillit til den nye Spesialenheten enn det SEFO har hatt, er det nødvendig å klargjøre dette, at det legges til ett sted, og at også publikum får det inntrykk at når de klager på noe som de har opplevd som et overtramp, får det en konsekvens. Jeg tror at vi ikke kan nøye oss med å legge dette kun til politietaten sjøl, men at dette må være noe som legges til noen utenforstående. Jeg tror altså at det bør samles inn i den nye Spesialenheten.

Einar Holstad (KrF): Politiet er den eneste myndighet som i fredstid har lov til å utøve makt. Politiets fullmakter er nødvendige og begrunnet i behovet for samfunnstrygghet og beskyttelse mot kriminalitet. I Norge har vi et meget kompetent politi. Etaten nyter stor tillit i befolkningen, og mange tjenestemenn gjør en innsats

langt utover det vi kan forvente. Dette må vi huske på når vi i dag diskuterer hvordan vi skal behandle anmeldelser og klager mot politi og påtalemyndighet.

Også ansatte i politi og påtalemyndighet kan trå feil. Vi har sett eksempler på grov uforstand i tjenesten og uaktsomt drap under utøvelse av politiarbeid. Overgrep av en slik karakter må det reageres raskt og klart mot. Det er svært viktig at etterforskning og tiltale mot ansatte i politi- og påtalemyndighet skjer på en tillitvekkende måte.

Det særskilte etterforskningsorganet for etterforskning og påtalevedtak mot embets- og tjenestemenn i politiet har gjennom en årrekke vært utsatt for sterk kritikk. Kritikken har vært begrunnet med at det ikke har vært tilstrekkelig avstand mellom SEFOs medlemmer og den eller dem som etterforskes. Kritikk har dessuten vært rettet mot kvaliteten på det arbeidet som utføres av SEFO, i og med at henleggelsesprosenten er meget høy.

Politiet er gitt stadig flere metoder for å oppklare kriminalitet og har fått større mulighet for å anvende tvangs- og maktmidler. Framtidens kriminalitetsutvikling kan kreve ytterligere metoder og maktmidler for å kunne demme opp for kriminalitet. Dette nødvendiggjør imidlertid at vi har et effektivt, uavhengig og tillitvekkende apparat som fører kontroll med politiets virksomhet. Et effektivt kontrollapparat vil i seg selv være en viktig faktor for å styrke politiets rolle.

Dersom den nye Spesialenheten for politisaker skal få folks tillit, må den arbeide uavhengig av politiet. I Kristelig Folkeparti mener vi derfor at de som tilknyttes spesialenheten, *ikke* skal ha sitt daglige virke i politiet. Tillit avhenger også av at man ser en rask reaksjon mot mulige straffbare forhold fra politiets side. Behov for rask etterforskning tilsier trolig at det opprettes regionale avdelinger i Spesialenheten. I Kristelig Folkeparti har vi tillit til at Justisdepartementet vil lokalisere Spesialenheten på en hensiktsmessig måte for å oppnå målene om en effektiv, uavhengig og tillitvekkende kontroll med politiets tjenesteutøvelse.

Det framgår av proposisjonen at departementet vil komme tilbake til Stortinget med et forslag til behandling av klager mot ansatte i politi og påtalemyndighet. Det er behov for en strukturert og publikumsvennlig modell for behandling av politiklager.

Personer som mener seg urettmessig behandlet av politiet, har sjelden noen klar oppfatning av om politiet har brutt straffeloven eller kun opptrådt på en kritikkverdig måte. De vil påpeke urett, og om de velger å kalle det klage eller anmeldelse, er ofte tilfeldig. I slike tilfeller er det en fordel om det er én instans som behandler saker om klanderverdig opptreden fra politiets og påtalemyndighetens side.

Dersom man har én instans som behandler påstander om brudd på straffeloven, og en annen som behandler tilfeller av klanderverdig opptreden som ikke rammes av straffeloven, vil den som mener seg forurettet, bli forvirret og ofte kontakte advokat. Man vil dessuten ha to etater med oppgaver som i betydelig grad overlapper hverandre. Det er viktig at departementet vurderer flere mo-

deller for behandling av politiklager, slik at Stortinget på bredt grunnlag kan ta stilling til hvilken ordning som er mest tjenlig.

Urettmessig opptreden fra ansatte i politi og påtalemyndighet må vurderes både ut fra straffelovens bestemmelser og ut fra de etiske krav som må stilles til politifolk. Politietatens ledere må være seg sitt arbeidsgiveransvar bevisst og reagere tjenesterettslig når det er utvist dårlig skjønn fra en ansatt. Det gjelder selv om straffeloven ikke er brutt. Men det er klart: Ansatte i politi og påtalemyndighet skal ikke ha dårligere rettssikkerhet enn det som gjelder andre yrkesgrupper i dette landet.

Hensynet til de mange politifolk som utfører sitt arbeid på en utmerket måte, tilsier klare reaksjoner på dårlig oppførsel. Politiets behov for tillit i alle grupper av befolkningen tilsier det samme. Det er viktig at vi nå får en spesialenhet for politisaker som vekker tillit.

Statsråd Odd Einar Dørum: Regjeringen har foreslått ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten. Hensikten med forslaget er å sikre allmennhetens tillit til at etterforskning og påtalevedtak mot embets- og tjenestemenn i politiet og påtalemyndigheten skjer på en mest mulig uhildet og uavhengig måte. Endringene som foreslås, vil sikre en mer rettsikker og mer ensartet behandling av dem som vil anmelde ansatte i politiet eller påtalemyndigheten. Ordningen vil dessuten bedre rettssikkerheten for ansatte i politiet eller påtalemyndigheten som blir beskyldt for ulovlige handlinger. Et eget nasjonalt etterforskningsorgan vil også styrke etterforskningens kvalitet.

Dagens ordning med særskilte etterforskningsorganer, SEFO, har vært kritisert fra ulikt hold. Politiet og påtalemyndigheten er avhengig av at publikum har full tillit til hvordan de utfører sine oppgaver. Derfor må vi også sørge for at kontrollen av politiets og påtalemyndighetens virksomhet har legitimitet. Dagens SEFO synes å mangle den nødvendige tillit og legitimitet blant publikum. Regjeringen er opptatt av å etablere en ordning som har høy grad av tillit og bred oppslutning, og har derfor foreslått større endringer i organiseringen av etterforskningen av anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten.

Forslaget innebærer at det opprettes et nytt sentralt organ som skal ha ansvaret for etterforskningen av anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten. Det foreslås videre at dette organet gis påtalekompetanse for alle sakene der statsadvokaten etter straffeprosessloven § 67 sjette ledd har påtalekompetanse i dag. Videre foreslås at det nye organet får regionale enheter som vil kunne forestå etterforskningen i sine regioner der sakens karakter og omfang ikke tilsier at hovedavdelingen på Østlandet overtar saken. Dette er Regjeringens framlegg, og jeg kommer tilbake til komiteens behandling.

Rønneberg-utvalget konkluderte bl.a. med at kvaliteten på SEFOs arbeid var tilfredsstillende. Det er derfor av betydning at den framtidige ordning viderefører positive elementer knyttet til kompetanse, sammensetning og tilstedeværelse i alle deler av landet ved opprettelse av regionale avdelinger. Samtidig mener jeg en overføring

av påtalekompetanse vil klargjøre og understreke organets selvstendige stilling, og overføringen vil trolig samsvare godt med publikums oppfatning av det nye organets funksjoner. Dessuten sikrer den nye ordningen med et sentralt organ den nødvendige koordinering og likebehandling, og jeg mener ordningen vil gi publikum en bedret innsikt i og kontroll med behandlingen og resultatet av etterforskningen gjennom økt tilgjengelighet og informasjonsformidling. Jeg kan slutte meg til den beskrivelse av saksforløpet som sakens ordfører, representanten Storberget, har gitt. Både Regjeringens forslag og komiteens arbeid vil gi oss et godt resultat.

Jeg er derfor glad for at komiteen støtter opprettelsen av et nytt sentralt landsdekkende organ som skal ha ansvaret for etterforskningen av anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten. Samtidig har jeg merket meg at komiteen vil lovfeste at etterforskningen av ansatte i politiet og påtalemyndigheten skal ledes av et eget sentralt organ.

Jeg finner det positivt at komiteens flertall går inn for at det kan opprettes regionale kontorer underlagt den sentrale enheten, og at flertallet finner at det ligger innenfor Regjeringens myndighet å organisere de regionale enhetene slik den finner mest hensiktsmessig for å oppnå målet om en mest mulig tillitvekkende og uavhengig kontroll med politiets og påtalemyndighetens tjenesteutøvelse.

I tilknytning til lovforslaget uttrykte Regjeringen behov for å gå nærmere inn på hvordan klager på politiets tjenesteutøvelse blir behandlet i politietaten. Klagesaksbehandlingen er sentral for å sikre borgernes tillit til tjenesteutøvelsen i etaten. Komiteen viser til at det er viktig at klager på urettmessig opptreden mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten får en mer grundig behandling enn tilfellet er i dag, og komiteen ber Regjeringen om snarest mulig å komme tilbake til Stortinget med forslag til endret modell for behandlingen av slike klager. Jeg har videre merket meg komiteens understrekning av at også andre modeller for klagebehandlingen enn et eget klage- og tilsynsorgan bør utredes av departementet, og jeg vil komme tilbake til saken så raskt som mulig.

Jeg er enig med de representanter som har understreket at klagebehandlingen er sentral for tilliten, og jeg er også glad for at komiteen på dette punkt understreker at man i tillegg til den saksbehandling som alltid må skje, og som understreker hvor viktig arbeidsgivers oppgaver er, også må ha noe mer for at det skal kunne være fyllestgjørende tillit til stede mellom allmennheten og politiet.

Jeg er derfor glad for den brede tilslutning som Regjeringens forslag har fått. Den videre utvikling på enkelte punkter som har skjedd i komiteen, er av en slik karakter at jeg kan slutte meg til det og vil arbeide med utgangspunkt i den flertallsinnstilling som komiteen har lagt til grunn for denne saken. Vi kan da gratulere hverandre med at vi får et organ som er viktig for styrket tillit til politiets livsviktige arbeid i landet vårt.

Trond Helleland (H) (komiteens leder): Denne saken har jo et spesielt utgangspunkt, nemlig at den yrkes-

(Helleland)

gruppen i landet som nyter størst tillit, er politifolk. Samtidig vet vi at det etterforskningsorganet der politifolk og andre etterforsker politifolk, har lav tillit. Derfor er jeg glad for at det nå er et bredt flertall for en omorganisering av arbeidet med å etterforske ansatte innen politiet og påtalemyndigheten.

Det ble nedsatt et utvalg, Rønneberg-utvalget, som skulle undersøke kvaliteten og saksbehandlingen i SEFO. De konkluderte med at kvaliteten på SEFO-organenes etterforskning var tilfredsstillende. Men som utvalget sa, det avdekket også «til dels påfallende ulikheter mellom de forskjellige organene». Dette gjaldt både i forhold til iverksettning av etterforskning, saksbehandlingstid og etterforskningskvalitet. På bakgrunn av det og den kritikk som har vært framført mot SEFO i media, har departementet funnet behov for å foreta en vurdering av organiseringen av ordningen med det særskilte etterforskningsorganet.

Et av momentene som jeg har merket meg, og som komiteen har merket seg, er at 30 pst. av anmeldelsene som ble inngitt til SEFO, i realiteten var klager over kritikkverdige, men ikke straffbare, forhold. Det har også andre vært inne på. Det er med andre ord en del mangel på kunnskap om hva som er et straffbart forhold, og hva som er et kritikkverdig forhold. Dette kan skyldes at de som klager, ikke har full innsikt i loven, eller det kan skyldes at advokaten som opptrer på vegne av en klient, er ivrig etter å benytte seg av SEFO, når det egentlig skulle ha vært en klage på ordinært politiarbeid.

Jeg må si at det som blir veldig viktig nå på denne gleddens dag, når dette blir vedtatt, er at man får et organ som også kan gi god informasjon ut om hva som faktisk er kritikkverdige forhold som må tas opp som en arbeidsgiver-/arbeidstakersak, altså et ansvar for politimesteren, og hva som er et straffbart forhold. Jeg tror det er nødvendig å få klarere fram distinksjonene her for å kunne få det organet vi nå etterspør, nemlig et organ med bred tillit. Jeg er veldig glad for at det er så bred enighet i denne saken. Vi trenger et nytt sentralt organ, og det har andre sagt mye bra om. Men jeg er veldig opptatt av at denne informasjonen må være patent. Den må komme ut, slik at organet raskt klarer å gi publikum, media ikke minst, tabloidpresse og andre, klar informasjon om hva som er kritikkverdige forhold, og hva som er straffbare forhold. Da tror jeg man hadde kommet mye lenger, og da tror jeg også at politimesteren på en bedre måte kan utøve sitt arbeidsgiveransvar.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til sak nr. 1.

(Votering, sjå side 100)

S a k n r . 2

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven (utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse mv.) (Innst. O. nr. 18 (2003-2004), jf. Ot.prp. nr. 98 (2002-2003))

Presidenten: Etter ønske frå justiskomiteen vil presidenten foreslå at taletida blir avgrensa til 5 minutt til kvar gruppe.

Vidare vil presidenten foreslå at det ikkje blir gjeve høve til replikkar etter dei enkelte innlegga, og at dei som måtte teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er å sjå på som vedteke.

Carsten Dybevig (H) (ordfører for saken): Vi har i dag en ordning der kompetansen til å ta ut tiltale i straffesaker er delt mellom henholdsvis politi, statsadvokat og riksadvokat, avhengig av straffebudets art og strafferamme.

Justiskomiteen har denne høsten behandlet endringer i straffeprosessloven som betyr at politijuristenes påtalekompetanse utvides.

Regjeringen foreslår som ny hovedregel å gi politiet påtalekompetanse i alle saker om forbrytelser som ikke kan medføre fengsel i mer enn ett år. Regjeringen går inn for å videreføre politiets påtalekompetanse i sakstyper med høyere strafferamme enn ett år, hvor politiet har kompetansen allerede i dag. Til slutt foreslår Regjeringen å gi politiet påtalekompetanse i ytterligere noen saker, som f.eks. saker om grove og grovt uaktsomme bedragerier og enkelte narkotika- og dopingforbrytelser. Det blir også nødvendig å endre straffeprosessloven for å gi politiet ankekompetanse i saker om forbrytelser som ikke kan medføre fengsel i mer enn ett år.

For ikke å svekke tilliten til politiets uavhengighet er forbrytelser mot den offentlige myndighet for fremtiden også tillagt statsadvokaten.

Målsettingen med omleggingen er at saksbehandlingstiden i straffesakskjeden skal reduseres der politijuristene utferdiger tiltale. Samlet sett vil dette utgjøre et forholdsvis stort antall saker. Ordningen vil også til en viss grad avlaste statsadvokatene. Gjennomføringen skjer etter en nøye gjennomgang av den høyere påtalemyndighetens organisasjon og arbeidsoppgaver.

Det kan ikke utelukkes at det etter at reglene har virket en stund, kan vise seg å være behov for å gjøre ytterligere utvidelser i grensdragningen mellom politiets og statsadvokatenes påtalekompetanse. Dette avhenger selvfølgelig av om den nye utvidelsen blir vellykket, og om målene om forbedret effektivitet i straffereaksjonskjeden oppfylles.

Høringsinstansene som støtter forslaget om å utvide politiets påtalekompetanse, har delte synspunkter på hvor langt man bør gå.

Komiteen går dog enstemmig inn for det minst vidtrekkende forslaget om utvidelse av påtalekompetanse til politijuristene. Det vil si forslaget om å gi politiet påtalekompetanse i saker om forbrytelser som ikke kan medføre straff av fengsel i mer enn ett år. Det har vært sterk motstand i den høyere påtalemyndighet mot å utvide politiets påtalekompetanse. Denne motstanden tilsier at man bør gå skrittvis frem.

Forslaget reduserer statsadvokatembetets involvering i en rekke saker. Målsettingen er at rettssikkerheten styr-

kes ved at mistenkte og tiltalte raskere skal få sine saker opp for retten. Mange saker går nærmest uforandret fra politiet via statsadvokaten til tingretten. Det finnes heller ingen bastante indikasjoner på at politijuristenes vurderinger og kompetanse har vært mangelfulle og blitt sådd tvil om.

Jeg vil oppfordre Riksadvokaten med sin bekymring til eventuelt å bistå politijuristene med adekvat rådgivning og støtte.

Politijuristene, som ofte jobber nært med etterforskere og kriminalteknikere, har antakelig langt bedre førstehåndskjennskap til saken enn hva statsadvokaten vil ha. Det vil da også være en klar fordel at politiet også prosederer saken for tingretten, fordi denne kunnskapen ville kunne gi saken en grundigere behandling. Forsinkelser og unødig tidstap i saksbehandlingen vil også være faktorer som påvirker eventuelle mistenkte eller tiltaltes rettsvern.

En utvidet påtalekompetanse til politiet vil i mange tilfeller redusere tiden fra gjerningstidspunktet til domsavsigelse. Lang saksbehandlingstid vil svekke omdømmet til aktørene i straffereaksjonskjeden.

Ofte er det hensiktsmessig at den som har tatt ut tiltale, også fører saken for tingretten. Det er grunn til å tro at en slik løsning ofte vil tjene både effektiviteten og kvaliteten i saksbehandlingen. Men dette kan lett skape praktiske komplikasjoner og hindre nyansatte i å aktorere saker. Det kreves derfor ikke at den samme tjenestemannen som tar ut tiltale, skal aktorere saken.

Omleggingen vil bidra til en bedre ressursutnyttelse i straffesakskjeden, og dessuten være viktig for å opprettholde tilliten til sanksjonssystemet. En rask reaksjon styrker virkningen av straffen.

Flere av høringsinstansene støtter forslaget om å utvide politiets påtalekompetanse. Dette gjelder bl.a. tingrettene i Oslo og Trondheim, Domstolsadministrasjonen, Politidirektoratet, Økokrim, Den Norske Advokatforening og Den norske Dommerforening.

Dagens lovhjemmel for politijuristers kompetanse i straffeprosessloven, kombinert med en utfyllende forskrift, kan i praksis oppfattes som noe uryddig og lite oversiktlig. Politiets påtalekompetanse skal fremgå direkte av loven. For å sikre kvaliteten på de tiltaler som tas ut i forbrytelsessaker, bør dette tilkomme de mer kvalifiserte politijurister etter eget delegasjonsvedtak.

Det bør vurderes en ytterligere utvidelse av politiets påtalekompetanse med bakgrunn i de erfaringer som gjøres etter denne lovendring, og da eventuelt etter den evaluering ordningen blir gjenstand for.

Knut Storberget (A): Arbeiderpartiet støtter forslagene og er en del av flertallet i denne saken. Men jeg har lyst til å bemerke at vi tar innsigelsene i forhold til spørsmålet om rettsikkerhet på alvor. De innsigelsene som har kommet, både fra Riksadvokaten og øvrig påtalemyndighet, er av en slik art at det er grunnlag for å stoppe opp og dvele ved om ikke det er riktig, som saksordføreren var inne på i sitt innlegg, at vi nå skal signalisere utad at det er viktig å gå «skrittvis» fram, som han sa. Det er et veldig viktig prinsipp at det å ta ut tiltale, og

også for så vidt det å vurdere anke, blir underlagt en veldig grundig vurdering.

Når det gjelder spørsmålet om tiltale, er det helt åpenbart at det i domstolene og i straffesakskjeden skjer noe veldig viktig når tiltale blir tatt ut. Da får saken på en måte en egen dynamikk, og man løfter saken og bevisligheten på mange måter over en terskel som mange av aktørene, enten bevisst eller ubevisst, forholder seg til med i hvert fall en viss grad av ro, i den forstand at man tenker som så at det nå er tatt ut tiltale, og da er bevisene vurdert skikkelig i saken. Og av den grunn har det vært ord et veldig viktig at de alvorligste straffesakene blir vurdert to ganger.

Når Arbeiderpartiet likevel finner grunn til å støtte Regjeringens framlegg på dette feltet, er det først og fremst fordi dette i stor grad innebærer en lovfesting av det som har vært gjeldende praksis. For det andre er hensynet til en rask straffesaksbehandling særdeles viktig. Det å få en rask reaksjon er ofte viktigere enn å få en streng reaksjon. Og endelig er hele den strukturendringen og strukturdiskusjonen vi har hatt i strafferettskjeden i løpet av de siste årene, av en slik art at det også inviterer til å foreta disse endringene. Da vil jeg særlig nevne det man har gjort i forhold til norsk politi. Man har fått flere politijurister samlet på færre steder og bygd opp kompetansemiljøer som faktisk i seg sjøl fører til en sosial og faglig kontroll utover hva man hadde tidligere, da enkelte jurister satt helt alene og måtte innstille på tiltaler, og i enkelte tilfeller også ta ut tiltaler. Man har med andre ord fått større fagmiljøer. Og så har man endelig fått to-instansordningen i domstolene, som sikrer at man behandler saken to ganger, og som også for så vidt inviterer til å gjøre som Odelstinget i dag gjør, å lempe noe på prosessen når det gjelder det å ta ut tiltale og det å vurdere spørsmålet om anke.

For Arbeiderpartiet er det dessuten viktig, og vi mener det er veldig bra, at vi har fått inn et enstemmig forslag om at dette må evalueres nærmere i forhold til kapasitet, og i aller høyeste grad også ut fra rettsikkerhetsbetraktninger.

André Kvakkestad (FrP): Fra Fremskrittspartiets ståsted er utvidelsen av politijuristenes påtalekompetanse en effektivisering der en slipper en del dobbeltarbeid. En slipper på en del avgrensede områder at politijuristen skal foreta arbeid som så skal sendes videre til en ytterligere vurdering av avgjørelsen.

Som saksordføreren påpekte, vil også politijuristens nærhet til saksforløpet fram til eventuell påtale kunne være hensiktsmessig. Også ved prosedering i tingretten vil denne nære kjennskapen kunne ha positive effekter.

Det er riktig at arbeidsoppgaver og kompetanse følges ad, og det er en forutsetning at en sikrer seg at den nødvendige kompetanse foreligger der det gis økt påtalekompetanse. Uansett vil det naturligvis fortsatt være klageadgang ved politijuristenes avgjørelser, oppover i systemet.

Fremskrittspartiet mener det er mye å hente ved å bruke kompetansen der den er å hente. Vi er av den oppfat-

ning at det nok ville være rom for ytterligere delegering og kompetanseoverføring. Likevel ser vi behovet for en god evaluering, der en går igjennom de effekter denne kompetanseoverføringen har. En kan da gå igjennom dette og se hva som kan gjøres bedre, hvor eventuelle ressurser bør settes inn for å få økt effekt, hva som må gjøres, og eventuelt hvor en kan øke kompetansen for politijuristene, for å få en naturlig og god avklaring.

Det som bør være en god effekt av denne utvidelsen av påtalekompetansen, er at en kan få en raskere avklaring av hvorvidt det blir tatt ut påtale eller ikke. Man har snakket mye her i denne salen om behovet for raske reaksjoner på lovbrudd, spesielt blant unge førstegangsforbrytere, og nå vil man altså kunne få en raskere avklaring på spørsmålet om tiltale, og det vil i hvert fall bidra positivt i så måte.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): I dag tar politiet ut tiltale og avgjør andre påtalespørsmål i saker om forseelser og i saker om nærmere bestemte forbrytelser. Politiet har i dag f.eks. påtalekompetanse i saker som omhandler tyveri og legemsfornærmelser.

I proposisjonen foreslår Regjeringen at politiet som hovedregel skal ha påtalekompetanse i alle saker som ikke kan medføre fengsel i mer enn ett år. Fra denne regelen foreslås det gjort unntak. For eksempel foreslås det at forbrytelser mot offentlig tjenestemann skal unntas fra politiets påtalekompetanse. Dette er etter Kristelig Folkepartis oppfatning en fornuftig avgrensning. Påtalekompetansen i saker hvor polititjenestemenn er fornærmet, bør etter vår oppfatning ikke ligge hos politijuristene, av hensyn til objektivitet og tillit til den påtalemessige beslutningen.

I proposisjonen foreslås det også å gi politijuristene påtalekompetanse i noen saker hvor strafferammen overstiger ett år. Dette gjelder f.eks. i saker om narkotikaforbrytelser. Etter Kristelig Folkepartis vurdering er dette klokt, ikke minst fordi det er behov for en raskere straffesaksavvikling.

Effektivitet i straffesaksbehandlingen må alltid veies opp mot kvalitet og den enkeltes rettssikkerhet. Det framgår av proposisjonen at enkelte høringsinstanser mener politijuristenes arbeid ikke er av en slik kvalitet at utvidet påtalekompetanse er forsvarlig. Andre, f.eks. Domstolsadministrasjonen, Dommerforeningen og Advokatforeningen, er uenige og mener politijuristene er fullt ut kvalifisert til å inneha den påtalekompetansen som foreslås i proposisjonen.

At vi har mange svært dyktige politijurister, er det ingen tvil om. Men det er viktig at vi sikrer kvaliteten på det påtalemessige arbeidet i påtalemyndigheten gjennom rekruttering og opplæring. Vi må imidlertid være noe varsomme, slik at ikke kampen om makt mellom de ulike nivåene i påtalemyndigheten resulterer i at politijuristene får et dårligere rykte enn de fortjener.

Når Stortinget skal behandle forslag til ny straffelov, vil det være naturlig å vurdere påtalekompetansen på ny, med bakgrunn i de erfaringer vi da har med kompetansefordelingen innen påtalemyndigheten. I Kristelig Folke-

parti er vi ikke fremmede for en ytterligere utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse. Men det forutsetter at vi høster gode erfaringer med de lovendringer som Stortinget gjør i dag.

Av hensyn til den enkeltes rettssikkerhet skal vi gå forsiktig fram hva gjelder utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse. Det gjør vi gjennom de foreslåtte lovendringer. Framtiden vil vise om det er forsvarlig med ytterligere utvidelse av kompetansen. Vi må være åpne for alle tiltak som bidrar til bedre flyt i straffesakskjeden – men vi må aldri gå på akkord med rettssikkerheten!

Statsråd Odd Einar Dørum: Odelstinget behandler i dag et lovforslag om å gi politijuristene større påtalekompetanse. Politijuristene skal få myndighet til å ta ut tiltale for flere typer forbrytelser enn i dag. Utgangspunktet blir at politiet foruten å ta ut tiltale i saker om forseelser nå også kan ta ut tiltale i saker om forbrytelser som ikke kan medføre straff av fengsel i mer enn ett år. I tillegg skal politiet ha kompetanse til å ta ut tiltale for en del særskilt oppregnede forbrytelser som kan medføre lengre fengselsstraffer.

Med dette lovforslaget følger Regjeringen opp Stortingets vedtak av 5. desember 2002, der Stortinget anmodet Regjeringen om å fremme lovforslag om utvidet påtalekompetanse til politiet. I tillegg inneholder odelstingsproposisjonen forslag om en viss utvidelse av politijuristenes ankekompetanse, mindre endringer i reglene om delegasjon av politimesterens ankekompetanse og en klargjøring av reglene om hvem som skal føre aktoratet i straffesaker. Endringene kommer som et ledd i Regjeringens arbeid med å effektivisere og forbedre straffesaksavviklingen.

I forslaget, som ble sendt på høring, la Justisdepartementet fram to alternative forslag til utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse. Det ene forslaget var mer vidtrekkende enn det andre. Et flertall av høringsinstansene sluttet seg til utgangspunktet om at politiets påtalekompetanse burde utvides, men det var delte synspunkter på hvor vidtrekkende en endring burde være. Enkelte høringsinstanser gikk inn for en mer omfattende utvidelse enn det som var foreslått. Men samtidig ble det fra noen, særlig fra statsadvokatene og Riksadvokatens side, rettet innvendinger mot å flytte mer av påtalekompetansen fra statsadvokatene til politiet. De kritiske synspunktene fra statsadvokatene og Riksadvokaten bidrog til at Regjeringens lovforslag baserer seg på det minst vidtrekkende av forslagene som departementet la fram i høringsnotatet. Jeg mener at det foreliggende lovforslaget på en god måte avveier de til dels kryssende hensynene som gjør seg gjeldende på dette området, og som ble understreket under høringen.

Som også justiskomiteen peker på i sin innstilling, vil omleggingen bidra til en bedre ressursutnyttelse i straffesakskjeden. Utvidelsen av politijuristenes påtalekompetanse legger forholdene til rette for en mer hensiktsmessig og effektiv straffesaksavvikling. I denne sammenheng synes jeg også – på samme måte som justiskomiteen – at det er viktig å framheve den betydningen en rask reakt-

sjon i mange saker vil ha for virkningen av straffen. At systemet evner å gi en rask reaksjon, vil også generelt sett bidra til å opprettholde publikums tillit til politiet, påtalemyndigheten og domstolene. Lang saksbehandlingstid kan i verste fall svekke straffesaksapparatets omdømme og dermed folks tillit til det offentlige rettshåndhevelse. I forhold til offeret vil lovendringen også sikre en raskere saksbehandling.

Samtidig er det av stor betydning å opprettholde en meget høy kvalitet i påtaleavgjørelsene. Rettssikkerheten for den siktede og for de fornærmede i saken må opprettholdes. Det framlagte lovforslaget ivaretar dette hensynet. Jeg vil særlig framheve at statsadvokaten også i framtiden skal ha ansvar for faglig ledelse av politijuristene i deres arbeid med påtalespørsmål, og at det også i framtiden skal ligge godt til rette for statsadvokatenes utøvelse av denne fagledelsen. Det vil i tillegg bli sørget for målrettet utdanning av politijuristene.

Jeg har merket meg at det er en enstemmig justiskomite som gir sin tilslutning til de vurderingene Regjeringen på disse punktene har gitt uttrykk for i odelstingsproposisjonen. Jeg har også merket meg at en enstemmig komite gir sin tilslutning til de konkrete endringsforslagene i proposisjonen. Dette velger jeg å se som et godt tegn på at det er tverrpolitisk vilje til å arbeide for en mer hensiktsmessig og effektiv straffesaksavvikling.

Videre har jeg merket meg at komiteen vil be departementet vurdere en ytterligere utvidelse av politiets påtalekompetanse med bakgrunn i de erfaringer som gjøres etter disse lovendringene. Departementet vil vurdere den nærmere grensdragningen mellom politiets og statsadvokatenes påtalekompetanse i forbindelse med arbeidet med ny straffelov. Og jeg har selvfølgelig også merket meg komiteens understrekning av det positive i alltid å evaluere det man gjør, både for å lære og for å kunne utvikle bedre innsikt og klokskap i de endringer man vedtar.

Jeg har godt håp om at intensjonene med lovendringene vil bli oppfylt, og at vi med dette yter et bidrag til en bedre og mer effektiv strafferettspleie.

Inga Marte Thorkildsen (SV): Jeg føler behov for å knytte en liten merknad til denne behandlingen.

Fra SVs side var vi veldig usikre på hvor vi skulle lande, fordi det har vært gode innvendinger mot å skulle utvide politijuristenes påtalekompetanse, fra den høyere påtalemyndighets side spesielt, som flere har vært inne på. Det som gjorde utslaget for vår del, var at vi fikk gjennomslag for at det skal foretas en evaluering i etterkant, hvor man også skal vurdere om man skal reversere dette. Dersom det viser seg at effektivitet går på bekostning av kvalitet, eller at det ikke er effektivt i det hele tatt på grunn av manglende kapasitet f.eks., mener vi det må være mulig å gå tilbake på noe vi har gjort, hvis det viser seg å ikke fungere etter hensikten. Så dette er vi veldig glade for.

Det er en skrivefeil på side 5 i innstillingen, hvor det står «Dette medlem fremmer følgende forslag». Det skal stå «Komiteen fremmer følgende forslag».

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til sak nr. 2.

(Votering, sjå side 101)

S a k n r . 3

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (ankesum) (Innst. O. nr. 6 (2003-2004), jf. Ot.prp. nr. 99 (2002-2003))

Presidenten: Etter ønske frå justiskomiteen vil presidenten foreslå at taletida blir avgrensa til 5 minutt til kvar gruppe.

Vidare vil presidenten foreslå at det ikkje blir gjeve anledning til replikkar etter dei enkelte innlegga, og at dei som måtte teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det blir sett på som vedteke.

Finn Kristian Marthinsen (KrF) (ordfører for saken): Regjeringen foreslår i Ot.prp. nr. 99 for 2002-2003 å heve kravet til ankesum for anker til lagmannsretten fra 20 000 kr til 50 000 kr.

En sak som gjelder et beløp under 50 000 kr, kan ha stor betydning for dem det gjelder. Men for disse vil også prosessrisikoen ha stor betydning ved vurderingen av om en sak skal ankes. Saksomkostningene ved ankebehandling kan bli omfattende. Det gjelder også for saker som omhandler begrensede verdier.

Justiskomiteen har i sin vurdering av Regjeringens forslag om heving av ankesum lagt betydelig vekt på at tvistemålsloven § 359 åpner for ankebehandling uavhengig av tvistegenstandens verdi. Dersom avgjørelsen av en sak antas å ha betydning utover selve saken, eller når saken har stor betydning for den ankende part, kan saken fremmes selv om den gjelder et lavere beløp enn 50 000 kr.

Komiteen har også lagt vekt på hensynet til en fornuftig bruk av domstolsressursene. Domstolsbehandling er dyrt for partene og for samfunnet. Det må derfor være et rimelig forhold mellom de ressursene partene og samfunnet bruker på prosessen, og betydningen av tvistene ressursene brukes på.

Fremskrittspartiet støtter ikke forslaget om heving av ankesummen. Man begrunner dette med manglende statistikk over lagmannsrettssaker som omhandler verdier mellom 20 000 kr og 50 000 kr.

Denne begrunnelsen er underlig. Når man skal ta stilling til om ankesummen skal heves, må hensynet til omkostningene ved domstolsbehandlingen for alle impliserte parter veie tungt. Det må også vissheten om at prinsipielt viktige saker uansett kan tas opp til behandling med hjemmel i tvistemålsloven § 359. Når så Fremskrittspartiet gjennom sin motstand mot forslaget i realiteten krever at domstolene skal ha statistisk oversikt over alle behandlede saker, viser det at man har manglende forståelse for hvilken arbeidsbelastning domstolene står overfor.

Våre domstoler har en arbeidsbyrde som ligger i grenselandet mot det uforsvarlige ut fra kapasiteten. Det er uforsvarlig å pålegge dem oppgaver som ikke er produktive. Når vi nå hever ankesummen, er det grunn til å tro at dette vil redusere arbeidsbyrden i lagmannsrettene noe, og det er bra, men viktigst er det at hevingen skjer ut fra en fornuftig avveining av rettssikkerhetshensyn og hensynet til partenes økonomi.

Kristelig Folkeparti støtter Regjeringens forslag fordi vi tror det er rett både i forhold til samfunnet og i forhold til sakens parter.

G r e t h e F o s s l i hadde her overtatt presidentplassen.

André Kvakkestad (FrP): Fremskrittspartiet ser det som en klar fordel at flest mulig saker løses utenfor domstolene. Erfaringsmessig ser man at man likevel har behov for domstolene som tvisteløser. Det finnes flere måter å redusere arbeidspresset for domstolene på. Den ene muligheten er å øke kapasiteten, den andre muligheten er struping av saksmengden. Slik jeg har forstått flertallet, er det den siste løsningen som man forsøker å arbeide for.

Spørsmålet er altså om man skal heve ankesummen fra 20 000 kr til 50 000 kr. Da burde man i og for seg stilt seg spørsmål om hvilken effekt dette får, spesielt tatt i betraktning at det er summen som svært mange av de mer dyre forbruksvarer ligger på. Hvis man er opptatt av å sikre forbrukerne muligheter til å prøve sin sak, burde man her være ganske forsiktig.

Man stilte spørsmål til departementet om å få en oversikt over hvilken effekt dette ville få. Da måtte man vite: Hvor mange saker dreier det seg om? Og vil det ha noen effekt om en del av disse sakene har fått endret sitt resultat ved en anke? Dette var det altså relativt vanskelig å få noe som helst svar på.

Det er ikke riktig, som representanten Marthinsen prøver å gi inntrykk av, at vi ønsker at domstolene skal bruke sine ressurser på å føre statistikk over sine saker. Det eneste vi ønsket, var at statsråden kunne redegjøre for konsekvensen av forslag han fremmet for Stortinget. Jeg merker meg at flertallet i Stortinget ikke syntes det var like viktig.

Når vi da ikke egentlig har fått med oss hvordan dette vil slå ut, spesielt i forbrukssaker, ønsker Fremskrittspartiet å gå imot dette forslaget.

Carsten Dybevig (H): Vårt rettssystem tillater det enkelte mennesket å få prøvd sin sak i flere instanser. Vår rettstradisjon og menneskerettighetene tilsier at det skal være slik. Det er jeg glad for.

Justisdepartementet jobber nå med en ny tvistemålslov som skal avløse dagens tvistemålslov av 13. august 1915. Vi skal altså om en stund behandle hele systemet av regler for rettsprosessen i sivile tvistesaker. Det Stortinget nå skal behandle, er altså en liten lovendring. Selv om jeg ser frem til en gjennomgang av hele tvistemålslo-

ven, synes jeg det er praktisk at vi kan gjennomføre en endring i tvistemålsloven § 356 om ankesum allerede nå.

I en sivil sak vil man som hovedregel gå veien først til forliksrådet, dernest til tingretten, og noen ønsker også å anke sin sak videre til de to høyeste domstoler. Vårt sivile rettssystem befatter seg med alt fra små til omfattende tvister. I dag er det slik at man må ha lagmannsrettens samtykke dersom man vil fremme en anke som gjelder formuesverdi på under 20 000 kr. Dette beløpet ble sist endret i 1991, altså for tolv år siden. Det har vært en viss prisstigning siden den gang.

Lovfremlegget vi diskuterer i dag, innebærer at vi hever denne summen til 50 000 kr. Etter min mening vil det å heve ankesum for lagmannsretten være et bidrag for å effektivisere saksbehandlingen, for vi må stille oss spørsmålet om hvordan vi bruker domstolsressursene mest mulig fornuftig. Etter min mening bør det være et rimelig forhold mellom de ressurser partene og samfunnet bruker på tvisten, og den økonomiske verdien som det strides om. Dagens kostnader til advokater og domstolens utgifter tilsier at en tvist om også 50 000 kr på det tidspunktet den er anket til lagmannsretten, allerede har medført saksomkostninger som er langt høyere. Jeg ønsker altså å redusere saksmengden til lagmannsretten, men jeg vil på ingen måte innskrenke den lille manns mulighet til nå frem med anke i saker som er avgjørende for ham. Med lovendringen kan man også i fremtiden anke saker der tvisten er om verdier under 50 000 kr, slik det er i dag for saker under 20 000 kr. Det viktige er hvilken betydning saken har for den som anker. Jeg mener derfor at det å heve ankesummen for lagmannsretten på ingen måte er en trussel mot den vanlige manns rettigheter.

Fremskrittspartiet har som eneste parti gått imot lovendringen. Det finner jeg noe inkonsekvent med tanke på deres fokusering på saksbehandlingstid i andre saker. Fremskrittspartiet sier bl.a. i sitt forslag til alternativt statsbudsjett for 2004 noe om at det må bli bedre flyt i straffesakskjeden, og henviser til at domstolene sliter med å holde Stortingets fastsatte frister for saksbehandling. Men Fremskrittspartiet sier altså ikke noe om *flyten* innen de sivile saker i sitt alternative budsjett, men jeg regner med at de er opptatt av også ventetiden for sivile saker.

Det er i dag store restanser på sivile saker ved domstolene. Som jeg nevnte, vil altså viktige saker uansett kunne ankes med hjemmel i tvistemålsloven § 359. For folk flest er dermed ankemuligheten sikret i saker av betydning for dem.

Statsråd Odd Einar Dørum: Jeg skal bare knytte noen korte kommentarer til denne saken.

Tvistemålsutvalget har i sin utredning, NOU 2001:32, Rett på sak, lov om tvisteløsning (tvisteloven), foreslått å heve ankesummen til to ganger folketrygdens grunnbeløp. Det tas sikte på fra Regjeringens side å få en samlet oppfølging av Tvistemålsutvalgets utredning senere. Regjeringen finner det likevel hensiktsmessig at ankesummen heves til 50 000 kr allerede nå, fordi:

- Det bør være et rimelig forhold mellom de ressursene som partene og samfunnet bruker på tvisten, og den økonomiske verdien av tvistegenstanden.
- Grensen på 20 000 kr er ikke endret siden 1991 og er unaturlig lav sett i forhold til pengeverdien og prosesskostnader.
- Vi er opptatt av økt effektivitet i domstolene.

Lagmannsretten kan gi samtykke til å fremme anker under ankesummen i enkelttilfeller, jf. tvistemålsloven § 359, når avgjørelsen har betydning utenfor den foreliggende sak, eller når saken har stor betydning for den ankende part. Reglene om ankesum gjelder bare i saker med økonomiske interesser og ikke i saker med ikke-økonomiske eller ideelle verdier.

Under høringen gikk flertallet av høringsinstansene positivt inn for at ankesummen kunne heves i forhold til dagens nivå. Men høringsinstansene var ikke enige om hvor mye ankesummen bør heves til. Denne uenigheten refererte seg til beløp over 50 000 kr. Jeg er glad for at flertallet i komiteen støtter Regjeringens forslag.

Jeg har også merket meg argumenter som mindretallet bruker. Her er noen korte kommentarer: Hensynet til fornuftig bruk av domstolenes ressurser og hensynet til effektivitet i domstolene må veie tyngre enn hensynet til at enkelte forbrukersaker skal kunne føres for lagmannsretten. Her vil jeg vise til at det nettopp for forbrukersaker finnes flere alternative tvisteløsningsorganer, bl.a. Forbrukerrådet og Forbrukertvistutvalget. Jeg legger til grunn at lagmannsrettens arbeidsbyrde vil bli noe redusert, og at dette også igjen vil kunne innebære kortere saksbehandlingstid.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se side 102)

S a k n r . 4

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. (gjennomføring av direktiv 2000/35/EF av 29. juni 2000 om kamp mot forseinka betaling i handels-høve) (Innst. O. nr. 5 (2003-2004), jf. Ot.prp. nr. 3 (2003-2004))

Finn Kristian Marthinsen (KrF) (ordfører for saken): Forslagene i Ot.prp. nr. 3 for 2003-2004 er som nevnt en oppfølging av EU-direktiv 2000/35/EF. Regjeringen foreslår i proposisjonen flere endringer i forsinkelsesrenteloven.

Månedensfristen i lovens § 2 endres til en 30 dagers frist. Dette vil gi en praktisk og rettfærdig regel. Betalingsfristens lengde vil med dette bli lik for alle skyldnere.

Man foreslår dessuten endringer i måten forsinkelsesrenten fastsettes på. Nå skal renten fastsettes av Finansdepartementet to ganger pr. år, etter nærmere angivelser i loven. Enkelte høringsinstanser mener at å fastsette renten to ganger pr. år vil kunne skape vanskeligheter for mindre bedrifter ved innkassering av forfalte krav. Justis-

komiteen har i den forbindelse lagt avgjørende vekt på at direktivet ikke gir Norge valgfrihet med hensyn til hvordan renten skal fastsettes.

Det tilføyes videre en ny prosessregel i loven. Den innebærer at organisasjoner som representerer små og mellomstore bedrifter, kan reise søksmål for å få prøvd om vilkårene i standardavtaler om betalingstid eller følger av forsinket betaling vil virke urimelig overfor kreditor.

Ulike undersøkelser viser at forsinket betaling er et stort problem for virksomheter i Europa. Problemet er særlig stort for små og mellomstore bedrifter. Det er viktig at betaling skjer til rett tid. En samlet justiskomite mener derfor det er positivt at det utvikles et internasjonalt regelverk som bidrar til nettopp det.

De endringer som Stortinget i dag gjør i forsinkelsesrenteloven, vil bidra til mer punktlig betaling i handelsforhold. Erfaring viser at lovendringene er nødvendige.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4. (Votering, se side 103)

A s m u n d K r i s t o f f e r s e n gjeninntok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Odelstinget skal votere i sakene nr. 1–4.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten har Jan Arild Ellingsen på vegne av Fremskrittspartiet satt fram følgende forslag:

«Det opprettes et sentralt landsdekkende organ som skal ha ansvaret for etterforskning av anmeldelser mot ansatte i politiet og påtalemyndigheten.»

Dette forslaget blir i samsvar med forretningsordens § 30 fjerde ledd å sende Stortinget.

Komiteen hadde innstillet til Odelstinget å gjøre slike vedtak:

A .
L o v

om endringer i straffeprosessloven (ny organisering av et eget etterforskningsorgan for politiet og påtalemyndigheten)

I

I straffeprosessloven 22. mai 1981 nr. 25 gjøres følgende endringer:

§ 59 a første ledd skal lyde:

Følgende vedtak av påtalemyndigheten kan med de begrensninger som følger av annet ledd, påklages til nærmeste overordnet påtalemyndighet:

1. henleggelse,
2. påtaleunntatelse,
3. utferdigelse av forelegg,
4. utferdigelse av tiltalebeslutning,

5. vedtak etter § 459 (soningsutsettelse).

Riksadvokatens vedtak kan ikke påklages. *Vedtaket som nevnt i § 67 sjette ledd, kan påklages til riksadvokaten.*

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Videre var innstillet:

§ 67 sjette og nytt syvende ledd skal lyde:

I saker som gjelder anmeldelse av embets- eller tjenestemenn i politiet eller påtalemyndigheten for å ha begått en straffbar handling i tjenesten, skal etterforskningen foretas og ledes av et eget sentralt organ etter nærmere fastsatte regler. Det samme gjelder når påtalemyndigheten finner at det foreligger mistanke om straffbar handling i tjenesten som tilsier at etterforskning igangsettes mot noen person som nevnt i første punktum eller når en mistenkt selv begjærer etterforskning. *Lederen eller en annen i organet med juridisk embetseksamen som lederen gir fullmakt i henhold til generelle retningslinjer gitt av riksadvokaten, avgjør spørsmålet om tiltale når påtale-spørsmålet ikke hører under Kongen i statsråd eller riksadvokaten. I saker der organet avgjør spørsmålet om tiltale, utføres aktoratet av lederen av organet eller av en annen i organet som lederen gir fullmakt. Riksadvokaten kan instruere organet.*

Kongen kan bestemme at det etableres regionale kontorer underlagt den sentrale enheten hvor de som utøver etterforskning er ansatte i etterforskningsetaten og uavhengig fra politi- og påtalemyndigheten.

Nåværende syvende og åttende ledd blir åttende og nytt niende ledd.

II

Ikrafttredelses- og overgangsbestemmelser

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.
2. Kongen gir nærmere overgangsregler.

Presidenten: Fremskrittspartiet har varslet at de går imot nytt sjuende ledd.

V o t e r i n g :

- 1.. Komiteens innstilling til § 67 nytt sjuende ledd bifaltes med 59 mot 11 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 19.18.43.)
- 2.. Komiteens innstilling til resten av paragrafen samt romertall II bifaltes enstemmig.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet bifaltes enstemmig.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sendt Lagtinget.

Videre var innstillet:

B.

Stortinget ber Regjeringen gi regler om behandlingen av klagesaker på embets- og tjenestemenn i politi og påtalemyndighet.

Presidenten: B blir i samsvar med forretningsordenens § 30 fjerde ledd å sende Stortinget.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstillet til Odelstinget å gjøre slike vedtak:

A .

L o v

om endringer i straffeprosessloven (utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse mv.)

I

I straffeprosessloven 22. mai 1981 nr. 25 gjøres disse endringene:

§ 66 skal lyde:

Statsadvokaten avgjør spørsmålet om tiltale i saker om forbrytelser når det ikke hører under Kongen i statsråd, riksadvokaten eller politiet.

§ 67 annet og tredje ledd skal lyde:

Hvis ikke annet er bestemt i loven her, avgjør politiet spørsmålet om tiltale i saker om

- a) forseelser,
- b) forbrytelser som etter loven ikke kan medføre straff av fengsel i mer enn ett år, med unntak av saker etter straffeloven kapittel 12 og §§ 176 annet ledd, 198 og 237,
- c) forbrytelse mot straffeloven §§ 147 annet ledd annet punktum, jf. tredje ledd, 162 første ledd, jf. fjerde og femte ledd, 162 b første ledd, jf. tredje og fjerde ledd, 182 til 190, 227 første ledd første punktum, 228 annet ledd første straffalternativ, jf. 232, 229 første straffalternativ, jf. 232, 255, 257, 258, 260, 270, 271, 271 a, 286, jf. 288, 292 og 317 første, tredje og femte ledd, og
- d) forbrytelse mot militær straffelov § 34 annet ledd annet straffalternativ, jf. tredje ledd, tolloven § 66, merverdiavgiftsloven § 72, ligningsloven § 12-1, utlendingsloven § 47 annet ledd, jf. femte ledd og regnskapsloven § 8-5 første ledd første og tredje punktum, jf. tredje ledd første punktum.

I saker som nevnt i bokstav b til d, avgjør politimesteren spørsmålet om tiltale. Etter generelle retningslinjer gitt av riksadvokaten kan politimesteren med skriftlig

Samtykke fra førstestatsadvokaten beslutte at også andre tjenestemenn med juridisk embetseksamen innen påtalemyndigheten i politiet skal ha slik myndighet. Alle tjenestemenn innen påtalemyndigheten i politiet kan likevel utferdige forelegg i saker som nevnt i annet ledd bokstav b.

§ 68 første til tredje ledd skal lyde:

Den myndighet som har besluttet tiltale, gjør vedtak om anke.

Fra regelen i første ledd gjelder følgende unntak:

- a) riksadvokaten treffer vedtak om anke i saker som nevnt i § 64 første ledd,
- b) statsadvokaten treffer vedtak om anke i saker der politiet har tatt ut tiltale etter § 67 annet ledd bokstav c eller d, og i så fall også for forhold i saker der politiet har tatt ut tiltale etter § 67 annet ledd bokstav a eller b. Politiet kan likevel vedta dommen.

Kongen kan ved forskrift gjøre andre unntak fra regelen i første ledd for særskilte straffebestemmelser.

Når politiet treffer vedtak om anke etter regelen i første ledd, tar politimesteren avgjørelsen. I politimesterens fravær kan hans eller hennes faste stedfortreder ta avgjørelsen. Politimesteren kan, med skriftlig samtykke fra førstestatsadvokaten, bestemme at også andre tjenestemenn med juridisk embetseksamen i ledende stillinger innen påtalemyndigheten i politiet skal ha samme ankekompetanse som politimesterens faste stedfortreder.

Nåværende annet og tredje ledd blir nye fjerde og femte ledd.

§ 76 fjerde ledd skal lyde:

Når politiet har tatt ut tiltale i en sak, skal saken for tingretten som regel føres av en polititjenestemann som hører til påtalemyndigheten.

§ 455 første ledd annet punktum skal lyde:

Beslutningen treffes likevel av politiet i sak hvor politiet har tatt ut tiltale etter § 67 annet ledd bokstav b til d.

II

Loven trer i kraft fra det tidspunktet Kongen bestemmer.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet bifaltes enstemmig.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sendt Lagtinget.

Videre var innstillet:

B.

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en evaluering av kvaliteten på politijuristenes arbeid etter at lovendringene om utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse har trådt i kraft. Det skal i denne forbindelse vurderes hvorvidt politijuristenes kapasitet er tilfredsstillende.

Presidenten: B blir i samsvar med forretningsordenens § 30 fjerde ledd å sende Stortinget.

V o t e r i n g i s a k n r. 3

Komiteen hadde innstillet til Odelstinget å gjøre slikt vedtak til

I o v

om endring i lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (ankesum)

I

I lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål skal § 356 lyde:

Anke til lagmannsrett kan ikke fremmes uten samtykke av lagmannsretten når anken gjelder en formuesverdi under 50 000 kroner. § 166 kommer ikke til anvendelse.

II

1. Loven gjelder fra det tidspunkt Kongen bestemmer.
2. Endringen i lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål gjelder for anke over dommer og rettsavgjørelser som er avsagt etter ikrafttredelsestidspunktet.

Presidenten: Fremskrittspartiet har varslet at de går imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes med 59 mot 11 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 19.20.29)

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Presidenten regner med at Fremskrittspartiet også her vil gå imot.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet bifaltes med 59 mot 11 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 19.21.01)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sendt Lagtinget.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstillet til Odelstinget å gjøre slikt vedtak til

I o v

om endringer i lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. (gjennomføring av direktiv 2000/35/EF av 29. juni 2000 om kamp mot forseinka betaling i handelshøve)

I

I lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. gjøres følgende endringer:

§ 2 første ledd andre punktum skal lyde:

Renten løper fra forfallsdag når denne er fastsatt i forveien, og ellers fra *30 dager* etter at fordringshaveren har sendt skyldneren skriftlig påkrav med oppfordring om å betale.

§ 3 første ledd første og andre punktum skal lyde:

Departementet fastsetter hvert halvår størrelsen av forsinkelsesrenten til en fast prosent årlig rente, som skal svare til den pengepolitiske styringsrenten slik denne er fastsatt av Norges Bank per 1. januar og 1. juli det aktuelle år tillagt minst sju prosentpoeng. For skyldnere som er skyldner i egenskap av forbruker, kan departementet fastsette en lavere forsinkelsesrente.

Ny § 4 a skal lyde:

§ 4 a. Særlige regler om håndheving av urimelige standardavtaler i næringsforhold

En organisasjon som representerer små eller mellomstore næringsvirksomheter, kan reise søksmål for å få

prøvd om vilkår i standardavtaler om betalingstid eller følgene av forsinket betaling vil virke urimelig overfor kreditor, jf. avtaleloven § 36. Retten kan etter påstand fastsette at en dom i saken skal gjelde for alle og enhver som gjør bruk av standardavtalen.

II

Loven trer i kraft 1. januar 2004.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet bifaltes enstemmig.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli sendt Lagtinget.

S a k n r . 5

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 19.25.
